

3. Маркова А.К. и др. Формирование мотивации учения. – М.: Просвещение, 1990. – 192 с.
4. Чебыкин А.Я. Эмоциональная регуляция учебно-познавательной деятельности. – Одесса, 1992. – 168 с.

УДК 371. 4.

Ю.М. Зоря

ПРОБЛЕМА ОРГАНІЗАЦІЇ КРАЄЗНАВЧО-ПОШУКОВОЇ РОБОТИ ЯК ЗАСОБУ ВИХОВАННЯ ПАТРІОТИЧНИХ ПОЧУТТІВ СТАРШОКЛАСНИКІВ У ПЕДАГОГІЧНІЙ НАУЦІ ТА ПРАКТИЦІ

Анотація. У статті робиться спроба аналізу сучасної наукової думки щодо проблеми краєзнавчо-пошукової роботи як засобу виховання патріотичних почуттів старшокласників, а також висвітлюється досвід реалізації цієї проблеми у навчальних закладах Черкаської області.

Аннотация. В статье анализируются современные научные взгляды на проблему организации краеведческо-исследовательской работы как средства патриотического воспитания старшеклассников, а также представлен опыт практической реализации этой проблемы в учебных заведениях Черкасской области.

Annotation. In the article the attempt of analysis of modern scientific thought is done in relation to the problem of regional-searching work as mean of education of patriotic senses of senior pupils, and also experience of realization of this problem lights up in educational establishments to the Cherkassy area.

В умовах становлення і розбудови незалежної держави України особливої значущості набуває проблема формування у її громадян патріотичних почуттів.

Філософські аспекти виховання патріотизму знайшли своє відображення у роботах вітчизняних (В. Бичко, І. Надольний, Л. Сохань, І. Стогній, О. Забужко, В. Шинкарук та ін.) і зарубіжних (Кант, К. Роджерс, Е. Фром та інші) вчених.

Серед класиків педагогічної науки до цієї проблеми звертались Я.Коменський, Г. Сковорода, К. Ушинський, А. Дістервег, С. Русова, Я. Корчак, А. Макаренко, В. Сухомлинський та інші.

Опрацювання наукової літератури дало змогу дійти висновку про те, що патріотизм – це любов до Батьківщини, віра у її майбутнє; любов, повага та доброзичливе ставлення до народу; любов до родини, отчого дому; любов до рідної мови та усвідомлення, що мова є духовним багатством народу; поважне ставлення до історії та культури власного народу; готовність до праці на користь рідної землі; любов до природи, турбота про збереження та примноження її багатств.

Як зазначає І.Д. Бех, на індивідуально-особистісному рівні патріотизм невіддільний від визначення людиною свого місця в системі матеріальних і духовних цінностей свого народу. На думку вченого, почуття патріотизму як особистісна цінність людини генерується її стійким переживанням любові як до найближчого, так і до більш віддаленого середовища, в якому вона перебуває і яке є для неї значущим: „Людині-патріоту небайдужа доля своєї Батьківщини і свого народу, оскільки вона чітко ідентифікує себе з ним і почувається відповідальною за нього. Неможливо бути патріотом і не відчувати свого кровного зв'язку з рідною

землею, не знати чи забути, як любили її твої пращури. Як берегли, як уміли розповідати своїм нащадкам про цю любов” [1, 192].

З огляду на зазначене вище, для формування патріотичних почуттів старшокласників краєзнавчо-пошукова діяльність набуває особливої значущості.

За І.Д. Бехом, минуле, теперішнє і майбутнє як сфери внутрішнього світу особистості людини є невіддільними: „Сфера минулого певним чином впливає на її теперішнє життя, а через нього й на життєву перспективу в усій складності її цілей, ідеалів, сенсо-ціннісних орієнтацій” [1, 165].

Сфера минулого здатна стимулювати морально-духовну самосвідомість особистості. Це положення у повній мірі стосується краєзнавчо-пошукової діяльності старшокласників, оскільки її результатом є актуалізація певних фрагментів минулого, які емоційно переживаються учнями з висоти свого теперішнього, що, безумно, впливає на формування намірів щодо свого майбутнього, на самоусвідомлення себе як громадянина-патріота України.

Як справедливо зазначає вчений-краєзнавець В.М. Лазаренко, в період переоцінки цінностей, творення нових форм людського співжиття у рамках української політичної нації особливо наочним стає об’єднуючий потенціал „малої історії”: саме вона створює той психологічний фон, який дає змогу молодій людині усвідомити свою причетність до долі країни, а також свою частку відповідальності за збереження і примноження її духовних надбань. [3, 12].

На думку І.Ю. Мащенко, у процесі краєзнавчо-пошукової роботи у молоді формується уявлення про те, що держава – це не щось міфічне, про що розповідають у засобах масової інформації, і розбудовують її не легендарні і невідомі тобі люди: частина держави – це твоя земля, і ти своєю сумлінною працею робиш свій внесок у її майбутнє. [7,20]. Ці ідеї є підґрунтям для формування в учнів активної життєвої позиції патріотичного прямування.

На думку вчених-дослідників, змістом краєзнавчої роботи може бути: історія міст і сіл, окремих частин краю; визначні події і явища; історико-культурні пам’ятки; життя і діяльність відомих людей; історія окремих галузей та колективів.

Вищезазначені положення наукових досліджень реалізуються у практичній діяльності освітніх закладів Черкащини. Так, учні Гусаківської ЗОШ I-III ступенів Звенигородського району Черкаської області у процесі краєзнавчо-пошукової роботи використовують різноманітні історичні джерела: (речові, усні, писемні, лінгвістичні, етнографічні та інші): археологічні пам’ятки поселень трипільської культури; пам’ятки архітектури (дерев’яні храми, кам’яне зодчество – культові та житлові споруди, замки, фортеці); образотворчі джерела (старовинні гравюри, малюнки, картини із зображенням міст, монастирів, історичних персонажів, побутово-господарських сцен); фотоматеріали (з їх допомогою з’ясовуються різні обставини історичних подій і явищ, вивчати особливості побуту, одягу, зовнішності представників різних верств населення); історико-меморіальні пам’ятки (споруди, земляні вали, дерева, машини, господарська та військова техніка тощо).

Використання цих джерел краєзнавства дає змогу старшокласникам глибше пізнавати історію окремих населених пунктів, колективів, життєписів відомих людей, пам’яток історії і культури. Це відіграє важливу роль у формуванні національно-історичної свідомості і патріотичних почуттів зростаючих громадян України.

Система краєзнавчої роботи в Гусаківській школі включає масові, групові та індивідуальні форми роботи. Масові форми краєзнавчої роботи (вечори,

конференції, створення краєзнавчого куточка, зустрічі з учасниками й очевидцями історичних подій) сприяють емоційному сприйняттю старшокласниками змісту і значення історичної події, факту, явища. Пізнати історію рідного краю як складової частини багатомістової історії Батьківщини допомагає проведення тематичних історико-краєзнавчих вечорів: „З чого починається Батьківщина”, „Шляхами козацької слави”, „Путівник Черкащини”, „Невідома Звенигородщина”, „Цих днів не змовкне слава” та інших. За методом проведення історико-краєзнавчі вечори різноманітні: кіновечір, вечір повідомлень, вечір-монтаж, вечір мандрівок, вечір-звіт, вечір зустрічей тощо.

В історії Черкаського краю є чимало людей, життєвий шлях яких примножив славу Батьківщини. Один з них – відомий громадсько-політичний діяч, Герой України В'ячеслав Чорновіл.

Гусаківська ЗОШ I-III ступенів співпрацює з Українською Асоціацією шкіл імені Героя України В.М.Чорновола. Особливо дружні стосунки склалися із ЗНЗ №235 імені В. Чорновола м. Києва. У практику ввійшло проведення спільних педрад, круглих столів, зустрічей учнівського активу, участь в спільних Чорноволівських заходах: Чорноволівські читання (грудень); День народження В.М.Чорновола; День пам'яті (до роковин трагічної загибелі) (березень).

Спілкування учнів із сестрою та дружиною В. Чорновола, земляками, які пам'ятають родину Чорноволів та їх життя в с. Гусакове, ознайомлення з листами самого громадського діяча – все це сприяє усвідомленню старшокласниками ідеалів українського патріота, вихованню стійкості та оптимізму в переборюванні життєвих випробувань та негараздів, толерантності та водночас ідейної непохитності у ставленні до супротивників, готовності присвятити власне життя розбудові української держави, поваги до історичного минулого України, непримиренності до фальші, цинізму, лицемірства.

З метою формування в учнів історичної пам'яті на основі етнонаціональної свідомості та загальнолюдських цінностей педагогічний колектив Чорнобаївської ЗОШ I-III ступенів №2 організовує проектну діяльність старшокласників історико-краєзнавчого спрямування. Так, один із проектів був присвячений найстрашнішій трагедії українського народу – Голодомору 1932 – 1933 років. У рамках проекту старшокласники розробили маршрути пошукових груп для інтерв'ювання та запису учнями спогадів очевидців тих трагічних подій, вивчали праці сучасних істориків, літературно-музичні твори про трагедію України в 1932-1933 роках, переглядали документальні та художні фільми про Голодомор. Участь в уроках пам'яті, мітингу-реквіємі „В пам'ять замучених голодом”, догляд за меморіальним знаком „Жертвам голодомору”, зустрічі з очевидцями трагічних подій, відвідування експозицій краєзнавчого музею – все це допомагало учням усвідомити масштаби трагедії українського народу, пізнати історичну правду як процес оновлення та очищення народної пам'яті. Вшануванню пам'яті жертв сталінської політики геноциду українського народу була присвячена заключна наукова конференція „Голодомор 1932-1933 років в Україні”.

Педагогічний колектив Іванівської ЗОШ I-III ступенів Чигиринського району шляхом організації краєзнавчо-пошукової роботи з вивчення історії рідного села сприяє усвідомленню старшокласниками нерозривної єдності поколінь, причетності кожної родини до історії свого краю, необхідності стати гідними спадкоємцями традицій рідного села як частинки незалежної України. Діяльність туристсько-краєзнавчого гуртка „Стежками Чигиринщини” не лише допомагає учням

поглибити знання про історію славетного куточка Черкащини, а й розвиває в них інтерес до подій минулого, виховує гордість від усвідомлення того, що саме вони є нащадками славного Богдана.

Підсумовуючи, зазначимо, що зустрічі з відомими краєзнавцями, екскурсії, дослідницько-пошукова робота з краєзнавчими джерелами допомагають сприйманню і відчуттю суспільного довкілля учнями. Так поступово, від близького до віддаленого, відбираються факти, зрозумілі дітям. Саме вони будуватимуть духовний фундамент особистості, без якого неможливе становлення зростаючого громадянина-патріота України.

Організація краєзнавчо-пошукової роботи у школі допомагає усвідомити учням нерозривну єдність поколінь, зв'язок минулого рідного краю з історією усієї держави, відчуття причетності до неї кожної родини і вважати своїм найвищим обов'язком та честю стати гідним спадкоємцем кращих традицій рідного краю – складової частини незалежної України.

Література:

1. Бех І.Д. Виховання особистості: Сходження до духовності: Наук.видання. – К.: Либідь, 2006. – 272 с.
2. Денисик Г., Чиж О. Рівні краєзнавчого пізнання // Історія української географії. – Тернопіль: Підручники і посібники, 2003. – Вип. 1 (7). – С. 40-41.
3. Дубняк К. Що таке краєзнавство // Історія української географії – 2005. – Вип. 12. – С. 44-47.
4. Круль В.П., Чернюх Г.Я. Краєзнавство як дієвий засіб у патріотичному вихованні учнів // Краєзнавство і туризм: освіта, виховання, стиль життя /Матер. міжнар. наук.-практ. конф. – Київ: Реформа, 1998 – С. 9-11.
5. Лазаренко В.М. Актуальні проблеми сучасного краєзнавчого руху на Черкащині /Село Новоселиця: історія і сучасність: Збірник1. – Черкаси: Вертикаль, 2007. – С.11-18.
6. Матвієнко-Гарнага Ф.Т. Краєзнавство і краєзнавча робота. – Харків, 1930. – 32 с.
7. Мащенко І.Ю. Регіональне краєзнавство як засіб патріотичного виховання молоді / Село Новоселиця: історія і сучасність: Збірник1. – Черкаси: Вертикаль, 2007. – С.18-21.
8. Трефяк Я. Методика краєзнавчої роботи в школі // Історія в школах України. – 2002. – №1. – С.33-37.

УДК 37(09)

О.О. Кравченко

ПЕДАГОГІЧНА РОБОТА ПАНТЕЛЕЙМОНА КУЛІША

Анотація. У статті досліджено і встановлено основні етапи педагогічної роботи П. Куліша як важливої передумови вивчення його педагогічної спадщини.

Аннотация. В статье исследованы основные этапы педагогической работы П. Кулиша как важной предпосылки изучения его педагогического наследия.

Annotation. The basic stages of Kulish's pedagogical work as impotent preconditions of his pedagogical heritage are researched and defined in the article.

Науковий інтерес до національної педагогічної спадщини значно активізувався останнім часом, що зумовлено рядом причин. Зокрема, модернізація українського